

ЛІТЕРАТУРА

1. Автономов А. С. Конституционное (государственное) право зарубежных стран: учебн. / А.С. Автономов. – М.: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 548 с.
2. Битяк Ю.П. Державна служба в Україні: проблеми становлення, розвитку та функціонування: автореф. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Ю.П. Битяк ; Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. – Харків, 2006. – 40 с.
3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.
4. Про ратифікацію Європейської Хартії про місцеве самоврядування: Закон України від 15 липня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 38. – Ст. 249.
5. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 7 червня 2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 33. – Ст. 175.
6. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України. Проект, підготовлений Міністерством юстиції України [Електронний ресурс] // Офіційний сайт Міністерства юстиції України. – Режим доступу: <http://www.minjust.gov.ua/0/38414>
7. Конституція України : Прийнята на V сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
8. Положення про Національне агентство України з питань державної служби : Затверджено Указом Президента України від 18 липня 2011 року №769/2011 [Електронний ресурс] // Офіційне представництво Президента України. - Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/documents/13815.html>
9. Шишкина А.А. Этика государственной службы на современном этапе развития России : автореф. дис. на соискание учен. степени канд. филос. наук : спец. 09.00.05 «Этика» / А.А. Шишкина ; ГОУ ВПО «Шуйский государственный педагогический университет». – Шуя, 2010. – 25 с.

УДК 342:340.11

ОСОБЛИВОСТІ ПРЕЗИДЕНТСЬКОГО КОНТРОЛЮ

Кравченко В.В., здобувач

*Національний юридичний університет
«Юридична академія імені Ярослава Мудрого»*

У статті визначені поняття, риси, характер, правові межі президентського контролю. Розмежовуються функції глави держави пов'язані із здійсненням контролю з іншими схожими функціями. Також приділено увагу реалізації президентом контрольних функцій через підпорядковані йому органи.

Ключові слова: президентський контроль, риси президентського контролю, поняття президентського контролю.

Кравченко В.В. ОСОБЕННОСТИ ПРЕЗИДЕНТСКОГО КОНТРОЛЯ / Национальный юридический университет «Юридическая академия имени Ярослава Мудрого», Украина

В статье определены понятие, черты, характер, правовые рамки президентского контроля. Разделяются функции главы государства связанные с осуществлением контроля с похожими функциями. Также уделено внимание реализации президентом контрольных функций через подотчетные ему органы.

Ключевые слова: президентский контроль, черты президентского контроля, понятие президентского контроля.

Kravchenko V.V. DISTINCTIVE FEATURES OF PRESIDENTIAL CONTROL / National law university «Yaroslav Mudryi law academy of Ukraine», Ukraine

Concept, features, character and legal framework of presidential control are determined in the paper. Head's of state functions concerned with the state control performance are distinguished as compared to the similar ones. The paper also highlights implementation of control functions by the President through the bodies accountable to him.

Key words: presidential control, presidential control features, presidential control concept.

В умовах повернення України до президентсько-парламентської форми правління внаслідок скасування 20 вересня 2010 року Конституційним Судом України Закону України "Про внесення змін до Конституції України" від 8 грудня 2004 року № 2222-IV для багатьох виникла низка запитань, яка пов'язана з практикою здійснення своїх «старих-нових» президентських повноважень главою держави з урахуванням історичного розвитку молодого демократичної держави. В підтримку повернення саме до моделі Конституції України 1996 року одним з найвагомих аргументів, був факт подолання внутрішньої боротьби в роботі законодавчої та виконавчої гілок влади, налагодження їх взаємодії та ефективної роботи, отже повноваження глави держави зі здійснення контрольно-наглядових функцій набули глибокого наповнення та сенсу, оскільки президент взяв усю відповідальність у свої руки.

На жаль, ґрунтовні наукові праці вітчизняних вчених присвячені вивченню проблем пов'язаних зі здійсненням контрольно-наглядових функцій вищими органами державної влади України на сьогодні майже відсутні. З-поміж контрольно-наглядових проваджень президентський контроль є, мабуть, найменш дослідженим. У величезній кількості наукових праць, присвячених інституту президентури, майже нічого не згадується про контрольні повноваження глави держави, хоча фраза «президент взяв це питання під свій особистий контроль» вже давно набула ознак пересічності. Певний виняток становлять лише праці російського дослідника А.М. Тарасова [9], які тільки в незначній частині можуть бути застосовані до аналогічного явища в Україні. У загальному розумінні це створює величезну проблему, оскільки контрольно-наглядові функції направлені на регулювання рішень «влади», які впливають на всі сфери людського життя. **Тому завдання та ціль цієї роботи полягає не в тому, щоб сконструювати цілісну і несуперечливу конструкцію президентського контролю – це мета окремої роботи – а в тому, щоб виокремити хоча б головні характерні риси, особливості, які дозволяють конституювати президентський контроль як самостійний різновид контрольної діяльності.**

Контрольні повноваження глави держави ґрунтуються насамперед на положенні ч.2 ст.102 Конституції України, де закріплюється, що Президент є гарантом державного суверенітету, територіальної цілісності України, додержання Конституції, прав і свобод людини і громадянина. Саме слово «гарант» вже вказує на те, що президентська діяльність повинна забезпечувати існування і захист вказаних цінностей. А для досягнення цієї мети йому необхідно, окрім іншого, здійснювати перевірку діяльності підзвітних йому державних структур. Таким чином, у методологічному плані контрольні повноваження Президента виступають запорукою здійснення його діяльності як арбітра між гілками влади.

Разом з тим слід мати на увазі, що, як підкреслює Ю.Г. Барабаш, «запроваджуючи в свої Основні Закони формулу «Президент – гарант додержання Конституції», законодавці країн пострадянського простору не врахували того факту, що в конституційній моделі V-ої Республіки... цілком логічним було закріплення за Президентом функцій контролю за діяльністю урядових структур і всієї виконавчої вертикалі, до якої сам Президент формально ніякого безпосереднього відношення не мав» [1, 29]. Дійсно, Конституційна Рада Франції – аналог конституційного суду – замислювалась передусім як орган стримування парламенту. Тому виконавчу вертикаль, за задумом творців французької Конституції 1958 р., повинен був контролювати глава держави. В Україні ж, де норма про Президента-гаранта була запозичена із французького Основного Закону, діє Конституційний Суд, що в рівній мірі перевіряє на конституційність акти і парламенту, і Президента. Тому з точки зору українських реалій скоріше Конституційний Суд повинен визначатись як гарант додержання Основного Закону.

Вважаємо, що наділення українського Президента, подібно до його французького колеги, статусом гаранта призвело до ще більшого розладу в державному апараті, бо апелюючи до цієї норми, Президент фактично в змозі обґрунтувати будь-яке власне свавілля. Так, видаючи 02.04.2007 р. свій Указ «Про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України V скликання» без достатніх на то правових підстав, Президент В. Ющенко звертався саме до ч.2

ст.102 Конституції, мотивуючи розпуск парламенту необхідністю застосування своїх контрольних повноважень по відношенню до Верховної Ради, яка, на його думку, системно порушувала Конституцію і закони України. Зрозуміло, що у такому випадку казати про справжній президентський контроль не варто.

Президентський контроль можна визначити як діяльність самого Президента України, його Адміністрації, а також структурних підрозділів останньої, щодо перевірки стану виконання органами виконавчої влади актів та доручень Президента, спрямовану на виявлення різноманітних відхилень (правопорушень, управлінських помилок та ін.) в організації державного управління та прийняття на цих підставах необхідних рішень щодо усунення і попередження таких порушень у майбутньому.

Таке розгорнуте визначення дозволяє нам виокремити низку специфічних рис, притаманних президентському контролю.

По-перше, це не лише діяльність виключно глави держави, як вважають деякі дослідники [8, 24], але також його апарату. «Президентський контроль, – зазначає В.П. Беляєв, – здійснюється у двох основних формах: а) безпосередній контроль самого Президента (наприклад, через право «вето») і б) президентський контроль за допомогою допоміжних структур (зокрема, Адміністрації Президента)» [2, 25]. Хоча глава держави і є одноособовим органом державної влади, разом з тим йому було б надзвичайно складно, майже неможливо, особисто перевірити діяльність усіх підконтрольних йому структур, виконуючи при цьому інші, не менш важливі функції (зовнішньополітичну, представницьку та багато інших). Тому при ньому створюється допоміжний штат працівників, покликаний допомагати Президенту в організаційному забезпеченні реалізації його функцій, не підміняючи при цьому главу держави. На жаль, приклади такої підміни час від часу трапляються у світовій історії. Достатньо згадати такі феномени, як «колективний Гітлер», «колективний Єльцин» і т.і., коли керівники могутніх держав фактично перетворювалися щось на кшталт додатку до своїх апаратів.

Усе ще дискусійна в науці теза про право Адміністрації Президента України здійснювати контроль від його імені знайшла своє підтвердження у законодавстві. Так, відповідно до підп.15 п.4 «Положення про Адміністрацію Президента України» від 02.04.2010 р., Адміністрація забезпечує контроль за виконанням указів, розпоряджень, доручень Президента України. Задля досягнення цієї мети в Адміністрації створено спеціальне Головне Контрольне Управління, керівник якого за посадою є радником Президента. Але суттєвою прогалиною є те, що окрім вказаного пункту «Положення про Адміністрацію Президента», Головне Контрольне Управління немає ніякої іншої правової бази, адже відсутній нормативний акт, що визначав би структуру, повноваження, процедури, критерії ефективності, нарешті об'єкти діяльності останнього (або такий акт, можливо, засекречений). *Тому президентський контроль в Україні, на жаль, немає чітких правових меж.* З позицій системного підходу це є великою вадою, адже кожен структурний підрозділ будь-якої організації повинен мати чітко визначену компетенцію [5, 160]. Навіть в авторитарній Росії такий документ існує з 1996 р.

В Україні діє лише «Положення про контроль за виконанням указів, розпоряджень і доручень Президента України», затверджене Указом Президента від 19.02.2002 р. (у редакції від 26.07.2005 р.). Але, по-перше, цей документ ніяким чином не регулює повноваження контрольного підрозділу Адміністрації Президента, а по-друге – є морально застарілим, адже все ще оперує такими поняттями доби Помаранчевої революції, як «Державний секретар України» (ним був покійний О. Зінченко), «Секретаріат Президента» (замість Адміністрації) і т.і. Єдиним позитивним моментом є те, що це Положення встановлює *стадії контрольної діяльності Президента*, які раніше зазначались тільки в науковій літературі.

Так, відповідно до п.3 Положення до них відносяться: 1) постановка на контроль, визначення форм і методів контролю; 2) власне контроль стану виконання актів, доручень; 3) інформування Президента про хід виконання актів, доручень та надання пропозицій щодо здійснення дальшого контролю за їх реалізацією; 4) зняття з контролю завдань, визначених актами, дорученнями. Вважаємо цю ієрархію оптимальною і такою, що може бути сприйнята при розробці нового регулювання з питань контрольної діяльності. Було б тільки бажано доповнити цей перелік п'ятою стадією – інформування населення про результати контролю стану виконання актів, доручень Президента України. Адже компетенція глави держави охоплює настільки широке коло питань, а його рішення нерідко є настільки доленосними для мільйонів українців, що суспільство повинно знати, які ж слабкі місця існують при втіленні цих рішень у життя.

На підтвердження наших слів наведемо приклад того, за якими життєво важливими для суспільства напрямами у 2011 р. буде відбуватися здійснення президентського контролю. Так, відповідно до Плану проведення поглибленого вивчення (перевірок) стану виконання центральними органами виконавчої влади, Радою Міністрів АРК та місцевими державними адміністраціями актів і доручень Президента України, затвердженого розпорядженням Президента від 15.02.2011 р., заплановано наступні заходи: 1) вивчення стану організації роботи з виконання завдань, визначених актами і дорученнями Президента, щодо реалізації пріоритетних напрямів соціально-економічного та культурного розвитку регіонів; 2) вивчення стану організації роботи з виконання завдань, визначених актами і дорученнями Президента, у сфері соціального захисту ветеранів ВВВ, дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування; 3) вивчення стану виконання актів Президента у сфері забезпечення національної безпеки та обороноздатності держави; 4) вивчення стану організації роботи з усунення недоліків у роботі центральних та місцевих органів виконавчої влади щодо реалізації завдань, визначених актами і дорученнями Президента, у сфері державної кадрової політики; 5) перевірка діяльності центральних та місцевих органів виконавчої влади щодо виконання актів і доручень Президента України. Контроль за першими чотирма напрямами повинен завершитися у вересні 2011 р., а контроль за п'ятим напрямом буде здійснюватися протягом усього року. У свою чергу, суспільству залишається лише дочекатися результатів цього моніторингу.

Як бачимо, цього року далеко не всі, а лише вибрані напрями діяльності органів виконавчої влади, здійснювані на розвиток нормотворчості Президента, будуть знаходитися у полі зору його Адміністрації. За логікою цього документа та контрольної діяльності взагалі керівництво тих органів виконавчої влади, у відношенні яких результати перевірок будуть незадовільними, заслуговуватиме відставки; певні напрями, що доведуть свою проблемність, будуть реформовані, а глава держави матиме більш-менш об'єктивну картину стану реалізації своїх актів і доручень. Отже, президентський контроль, здійснюваний допоміжними органами при Президенті, виконує насамперед сигналізаторську функцію, що дозволяє інформувати главу держави про реальний стан справ у державі.

Наступною особливістю президентського контролю є те, що його об'єктом виступає виключно діяльність органів виконавчої влади, при чому як центральних, так і місцевих. З цього приводу варто зазначити, що в останні роки широкого розповсюдження отримала точка зору, згідно якої контрольні повноваження Президента поширюються на різні гілки влади. Зокрема, згадується і про право розпуску парламенту, і про право на призначення третини складу Конституційного Суду України та інші повноваження, реалізація яких Президентом може створити певні негативні наслідки для інших суб'єктів державно-правових відносин [3, с. 139, 140]. Оскільки, як ми вже вказували, доктрина президентського контролю знаходиться поки що в стадії свого становлення, робити якісь категоричні висновки не видається науково коректним. Ми можемо лише висловити свою точку зору.

Так-от, вважаємо, що *об'єкт контрольної діяльності все ж таки обмежений діяльністю виконавчої влади*. Річ у тім, що в конституційному тексті немає ніякого застереження щодо підконтрольності Верховної Ради Президенту. Навпаки – усіляко підкреслюється унікальна, установча за своїм характером влада єдиного законодавчого органу в Україні. І це не випадково, адже, як зазначає Т.Г. Морщакова, у семантичному сенсі «контроль» означає перевірку або спостереження з метою перевірки [6, 176]. Відтак підконтрольність будь-кому означає те, що контролюючий орган збирає інформацію про діяльність підконтрольного йому суб'єкта, *критично* оцінює її зміст і, вже виходячи з тієї чи іншої оцінки, застосовує певні заходи впливу до підконтрольного суб'єкту. Таким чином, під час здійснення контролю відповідний орган у змозі *безпосередньо корегувати* поведінку підконтрольного суб'єкту.

Навіть виходячи з негативної оцінки діяльності Верховної Ради і українського парламентаризму взагалі, глава держави не має ніяких важелів впливу на парламент, виходячи із принципу парламентської автономії. Президент у нашій державі не має можливості, наприклад, спочатку проаналізувати певні напрями законопроектної роботи або хід розслідувань, здійснюваних тимчасовими слідчими комісіями Верховної Ради, а потім застосувати до них якісь юридично значущі санкції в разі негативної оцінки їх діяльності. Звісно, глава держави та особливо його Адміністрація можуть досліджувати парламентську діяльність, надавати їй певні оцінки, подібно до того, як ми надаємо побутові характеристики своїм знайомим, але це не буде контроль, бо Президент позбавлений найважливішого елемента контрольної діяльності – можливості застосування санкцій та накладення стягнень на

підконтрольного суб'єкта. Існуючий стан речей може претендувати лише на моніторинг законотворчого процесу, але не на контроль за ним.

Коли науковці намагаються довести тезу про парламентську діяльність як об'єкт президентського контролю, зазвичай згадують про два повноваження глави держави – право дострокового припинення повноважень парламенту і право «вето» [4, с. 394, 395]. Вважається, що це переконливо доводить ту обставину, що контрольні права Президента розповсюджуються і на законодавчу владу. Цього неправомірного отоотожнення припускається навіть такий видатний державознавець, як В.Є. Чиркін [11, 188].

На нашу думку, ці повноваження глави держави відносяться не до контрольної функції, а до функції Президента як повноправного учасника законодавчого процесу [10, с. 312, 313]. Накладаючи право «вето» на закон, Президент лише демонструє, що цей Закон з політичних, економічних, «смакових», будь-яких інших мотивів не відповідає його уявленням про належне регулювання у певній царині суспільних відносин. Так, Президентом В. Януковичем 05.05.2010 р. були ветоовані зміни до Кодексу про адміністративні правопорушення (далі – КпАП) на тій підставі, що, на його думку, варто утриматись від наділення громадських інспекторів правом складати протоколи про адміністративні правопорушення у справах про браконьєрство. Накладаючи право вето, Президент ніби розпочинає з парламентом політичну дискусію, що, за неписаними законами політики, потребує пошуку компромісів і взаємних поступків. Більше того, згідно зі ст. 94 Конституції України вето Президента може бути подолане не менш як двома третинами від конституційного складу Верховної Ради. Коли ж посадова особа здійснює контроль, вона вже має жорстку матрицю своїх уявлень, невиконання або іноді навіть незгода з якими тягне для підконтрольного суб'єкта негативні наслідки. Контролюючий орган ніби порівнює те, що повинно бути, із реальним станом речей та діє відповідним чином, а підконтрольний суб'єкт, як правило, знаходиться із ним у відносинах «влади-підкорення». Тому ні про яке законне подолання цих уявлень, як у випадку з подоланням «вето» парламентом, мова йти не може. Отже, право «вето», на наш погляд, аж ніяк не може бути охарактеризоване як прояв президентського контролю.

Що стосується розпуску парламенту, то згідно чинної Конституції України Президент може достроково припинити повноваження Верховної Ради лише в разі, якщо протягом тридцяти днів однієї чергової сесії пленарні засідання не можуть розпочатися (п.8 ч.1 ст.106). Ніяких порушень законодавства, на усунення та попередження яких спрямований будь-який контроль, тут немає. Мова йде лише про те, що з певних політичних причин (наприклад, блокування трибуни, міжфракційний розбрат та ін.) нормальна робота парламенту тимчасово неможлива. І тут у Президента з'являється можливість вибору, який повинен ґрунтуватися на аналізі політичної ситуації в державі, власній політичній користі та інших факторах, які він вважатиме для себе важливими. Це суттєво відрізняється від контролю, безумовною ознакою якого є невідворотність негативних наслідків для тих суб'єктів, чия діяльність отримала незадовільну оцінку. Тому вбачати тут контрольний елемент теж не варто.

Складним питанням є визначення не лише об'єму, а й *сфери президентського контролю*. Зокрема, А.М. Тарасов вважає, що в ході здійснення зазначеного контролю перевіряється стан дотримання органами виконавчої влади не лише актів та доручень Президента, а й законів [9, 57]. Вважаємо таку позицію доволі спірною. Дійсно, акти та доручення глави держави повинні видаватися на підставі законів та відповідати їм. У певному сенсі укази Президента, як і будь-які інші підзаконні акти, розвивають положення законів. Тому порушуючи результати президентської нормотворчості, посадова особа може імпліцитно порушувати приписи законів та Конституції.

Разом із тим слід враховувати, що передусім указ або доручення Президента може стосуватись надто вузьких питань, які взагалі не згадуються ані в законах, ані в Конституції. Не варто також забувати про те, що парламент також здійснює контроль по відношенню до органів виконавчої влади. У ч.2 ст.113 Основного Закону чітко вказано, що Кабінет Міністрів України відповідальний перед Президентом та *підконтрольний і підзвітний Верховній Раді України*. Крім того, до повноважень Верховної Ради безпосередньо належить *здійснення контролю за діяльністю Кабінету Міністрів* (п.13 ч.1 ст.85 Конституції України). У той самий час Основний Закон залишає за Президентом лише повноваження скасовувати акти Кабінету Міністрів України та Ради міністрів АРК (п.16 ч.1 ст.106), а також рішення голів місцевих державних адміністрацій (ч.8 ст.118). Тому казати про повноцінне конституційне оформлення

контрольних повноважень Президента взагалі слід вкрай обережно. Адже якщо Конституція прямо закріплює якісь контрольні повноваження, то ці права належать скоріше парламенту.

Таким чином, сфера президентського контролю повинна обмежуватися тільки перевіркою стану виконання органами виконавчої влади актів та доручень Президента. Перевірка дотримання цими органами Конституції та законів – компетенція відповідно Конституційного Суду та Верховної Ради України.

Окремого дослідження заслуговує питання про *форми, в яких здійснюється президентський контроль*. У даному разі слід звернутися до «Положення про здійснення контролю Президента України за діяльністю Збройних Сил України та інших військових формувань», затвердженого Указом Президента від 27.09.2010 р. Відповідно до нього таких форми існує дві – інспектування і перевірка.

Інспектування – це всебічне вивчення стану об'єкта контролю, його структурних підрозділів. У свою чергу, під перевіркою слід розуміти вивчення окремих питань діяльності об'єкта контролю, його структурних підрозділів (п. 2 вказаного Положення). Отже, інспектування носить більш глобальний і узагальнюючий характер, у той самий час як перевірка – більш спеціальний. Цікаво, що за результатами інспектування (перевірки) об'єкт контролю може бути оцінений як: 1) спроможний; 2) обмежено спроможний і 3) неспроможний виконувати покладені завдання (п.12 Положення). За результатами здійснення цих форм контролю готуються висновки для доповіді Президенту України. Крім того, на практиці широко розповсюджується така оперативна форма президентського контролю, коли він викликає або запрошує для бесіди, надання інформації щодо існуючих проблем, стислого звіту про прийняті заходи різноманітних посадових осіб.

Важливо, що контроль за діяльністю Збройних Сил України, інших військових формувань і органів виконавчої влади у сфері національної оборони та правоохоронної діяльності Президент здійснює не лише безпосередньо чи за допомогою своєї Адміністрації, а й через очолювану ним Раду національної безпеки і оборони України (далі – РНБОУ). Так, згідно ст.4 Закону України «Про РНБОУ» цей орган здійснює поточний контроль за діяльністю органів виконавчої влади у сфері національної безпеки і оборони, подає Президенту відповідні висновки та пропозиції; координує та контролює переведення центральних і місцевих органів виконавчої влади, а також економіки країни на роботу в умовах воєнного чи надзвичайного стану; координує і контролює діяльність органів місцевого самоврядування в межах наданих повноважень під час введення воєнного чи надзвичайного стану; координує та контролює діяльність органів виконавчої влади з відбиття збройної агресії, захисту прав людини, підтримання громадського порядку в умовах воєнного та надзвичайного стану і при виникненні кризових ситуацій, що загрожують національній безпеці України.

Відповідно до Указу Президента «Про повноваження та гарантії здійснення постійного контролю за діяльністю Служби безпеки України» від 18.05.2007 р. СБУ регулярно інформує главу держави та членів РНБОУ з основних питань своєї діяльності, про випадки порушення законодавства, а також на вимогу членів РНБОУ подає інші необхідні відомості. Глава держави, окрім іншого, визначає порядок контролю за адміністративно-господарською і фінансовою діяльністю СБУ.

Згідно з Законом «Про розвідувальні органи України» від 22.03.2001 р. Президент контролює та координує їх діяльність через РНБОУ, визначає порядок координації їх діяльності в особливий період. Розвідувальні органи доповідають Президенту і звітують перед ним з питань та в порядку, що визначаються главою держави. Президентом здійснюється також контроль за діяльністю Державної прикордонної служби України (далі – ДПС). При цьому законодавчо закріплено, що Голова ДПС систематично інформує Президента та РНБОУ з основних питань своєї діяльності, а також щороку подає главі держави письмовий звіт про діяльність ДПС.

Відповідно до правової позиції, викладеній у Рішенні Конституційного Суду України від 15.01.2009 р., глава держави не тільки здійснює загальне спрямування зовнішньополітичного курсу держави згідно з визначеними Верховною Радою засадами зовнішньої політики України, але й застосовує відповідні засоби впливу на діяльність суб'єктів зовнішньополітичної діяльності з метою забезпечення національних інтересів і безпеки України. Це також можна розглядати як важливий напрям президентського контролю. Не випадково, якщо в Президента

з'являються сумніви щодо конституційності чинних міжнародних договорів України або договорів, що тільки вносяться до Верховної Ради для надання згоди на їх обов'язковість, він, згідно з ч.1 ст.151 Основного Закону, може звернутися до Конституційного Суду.

Таким чином, зміст керівництва Президента в трьох розглянутих сферах – зовнішньополітичній, національній безпеці і оборони – полягає не лише у виробленні політики, а передбачає весь спектр заходів щодо забезпечення її практичного запровадження. Тобто цей зміст охоплює весь обсяг функцій державного управління у відповідних сферах, зокрема функцію контролю.

До речі, Конституційний Суд також приймає участь в формуванні доктрини президентського контролю. Зокрема, у своєму Рішенні від 27.00.2000 р. у справі про всеукраїнський референдум за народною ініціативою Суд підкреслив, що «вважає необґрунтованою думку, висловлену учасниками конституційного провадження, згідно з якою ні ЦВК, ні Президент України, ні інші державні органи не повноважні здійснювати перевірку щодо конституційності питань, які пропонуються ініціативними групами громадян для всеукраїнського референдуму» [7, 42]. Тим самим Конституційний Суд, по суті, визнав факт існування контрольних повноважень глави держави щодо проведення референдарного процесу в Україні.

Резюмуючи, слід відмітити, що проблеми президентського контролю тільки-но починають досліджуватися, а тому робити якісь категоричні висновки ще занадто рано. Зрозуміло одне – те, що політична доцільність контрольних повноважень глави держави завжди буде домінувати над їх теоретичною і юридичною чистотою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барабаш Ю.Г. Про політичну складову у статусі глави держави в напівпрезидентських республіках / Ю.Г. Барабаш // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2010. – № 6. – С. 27–35.
2. Беляев В.П. Контроль и надзор как формы юридической деятельности: вопросы теории и практики: автореф. дисс. на на соиск. ученой степени д.ю.н.: спец. 12.00.14 „Административное право; финансовое право” / В.П. Беляев; Саратовская государственная академия права. – Саратов: Саратовская государственная академия права, 2006. – 55 с.
3. Гаращук В.М. Контроль та нагляд у державному управлінні: монографія / В.М. Гаращук. – Харків: Фоліо, 2002. – 176 с.
4. Конституционное право: учебник / [Краснов М.А., Лазарев В.В. и др.]; под ред В.В. Лазарева. – М.: Юрист, 1999. – 544 с.
5. Мильнер Б.З. Теория организации: учебник / Б.З. Мильнер. – М.: ИНФРА, 2007. – 797 с.
6. Морщакова Т.Г. Контроль за качеством рассмотрения дела как элемент уголовно-процессуальной деятельности / Т.Г. Морщакова // Проблемы совершенствования советского законодательства. Труды. – М.: Изд-во ВНИИСЗ, 1983. – Вып. 25. – С. 171-183.
7. Рішення Конституційного Суду України від 27.00.2000 р. за № 3-рп/2000 (справа про всеукраїнський референдум за народною ініціативою) // Конституційний Суд України: Рішення. Висновки. 1997-2001 / Відп. ред. П.Б. Євграфов. – Т. 2. – К.: Юрінком Інтер, 2001. – С. 37–44.
8. Самуйлов С.М. Президентские кризисы: общее и особенное / С.М. Самуйлов // США: экономика, политика, идеология. – 1989. – № 4. – С. 23–32.
9. Тарасов А.М. Президентский контроль: теоретические и практические оценки его эффективности / А.М. Тарасов // Государство и право. – 2002. – № 11. – С. 54–64.
10. Конституційне право України: підручник / [Речицький В.М., Тодика Ю.М., Колісник В.П., Барабаш Ю.Г. та ін.]; за ред. В.П. Колісника та Ю.Г. Барабаша. – Х.: Право, 2008. – 416 с.
11. Чиркин В.Е. Контрольная власть: монографія / В.Е. Чиркин. – М.: Юрист, 2008. – 213 с.